

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ВАЖІЛЬ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ

Зовнішнє середовище сьогодні дедалі більше впливає на внутрішні умови розвитку країн. Це виявляється, зокрема, в тому, що темпи зростання взаємозалежності національних господарств набагато випереджають внутрішньоекономічне зростання кожної окремої країни [3, с. 20]. В той же час, демографічні тенденції різних країн, в тому числі й країн-сусідів можуть мати суттєві відмінності, зокрема в причинах їх виникнення.

Демографічна криза сучасної України має економічний характер свого виникнення. Так, вона зумовлена, в першу чергу, низьким рівнем життя, що скорочує її середню тривалість, через неспроможність задоволення суспільних, зокрема медико-профілактичних потреб. Так, можна однозначно стверджувати, що самодостатнє зростання обсягу ВВП, в тому числі й за рахунок зростання імпорту, неспроможне закласти фундамент для подальшого зростання демографічних показників (про смертність в даному випадку не йдеться), якщо воно не буде супроводжуватись відповідною системою розподілу і перерозподілу доходів, та адекватною політикою соціального забезпечення.

Демографічна експансія пов'язана з міграцією населення, збільшенням кількості громадян іншої країни у середині держави та зі зменшенням питомої ваги місцевого населення в загальній кількості мешканців країни – це загроза економічній безпеці держави. Тому, що збільшує залежність економіки держави від наявності трудових ресурсів іншої країни [4, с. 6].

Таке явище є можливим унаслідок стабільних темпів соціально-економічного розвитку та відповідної зовнішньої політики, які мають місце на

території певної країни. У випадку наявності тенденції сталого від'ємного природного приросту населення, міграційні потоки спроможні тимчасово поліпшити демографічний стан, але таку поведінку держави не можна вважати стратегічною.

Крім цього, зростання кількості мігрантів на тлі відносно сталої чисельності населення може сприяти погіршенню рівня життя місцевого населення. Першочерговою причиною такого явища є те, що зростання кількості мігрантів (а як правило, це працездатні особи працездатного віку) підвищує конкуренцію з боку пропозиції робочої сили, знижуючи таким чином, середній рівень заробітної плати на ринку праці. По-друге, серед як нелегальних, так і серед легальних мігрантів, можуть знаходитись особи з кримінальним минулим, антисоціальні елементи, особи з девіантною поведінкою, хворі або інфіковані громадяни інших країн [2, с. 11]. Якщо у першому випадку ми можемо спостерігати непрямі передумови до погіршення демографічного стану, зокрема через соціально-економічний механізм, то у другому – прямі передумови до зростання смертності внаслідок зростання рівня злочинності та тіньового сектора економіки в сукупності із підвищенням рівня санітарно-епідеміологічної небезпеки.

Розглянемо конкретні приклади зовнішніх відносин та їх вплив на демографічні тенденції.

Зростання імпорту товарів, якими неспроможна забезпечити внутрішній ринок національна економіка. В цьому випадку доречним є зниження мита та ліквідація нетарифних обмежень щодо ввезення потрібної продукції. По-перше, це сприятиме зниженню ціни на такі товари (у випадку повноцінної дії ринкового механізму), і, по-друге, певні об'єкти міжнародної торгівлі здійснюють безпосередній вплив на рівень життя населення (медичне обладнання, ліки, і зокрема інсулін, тощо). Вплив на демографічні процеси – сприятливий.

Зростання імпорту товарів, що створюють конкуренцію вітчизняному товаровиробникові. Йдеться про сегмент ринку, що заповнений

продукцією національного виробництва. В цьому випадку ми спостерігаємо протиріччя між класичними підходами до визначення зовнішньої економічної політики: „протекціонізм чи вільна торгівля?”. При розв’язанні такої дилеми слід прорахувати демографічні наслідки від застосування кожного з можливих напрямків економічної зовнішньої політики. Так, „відкриття” кордону посилює конкуренцію, і вірогідним є зростання рівня безробіття, зокрема у зазначеній галузі, та зниження доходів власників таких підприємств (вплив на демографічні процеси – негативний). Але, водночас, внаслідок цього підвищується якість конкурентної продукції та знижується її ціна, тобто відбувається сприяння підвищенню якості споживання та рівня життя, як передумови демографічної позитивізації.

При визначенні пріоритетів в цьому напрямі необхідно враховувати: тип товару (зокрема попит на нього є еластичним чи нееластичним, це товар першої необхідності чи засіб розкошу), кількість зайнятих у галузі, соціальний ефект від вживання заходів зовнішньої політики тощо. Так, наприклад, можна дозволити вільний імпорт інсуліну в обсязі, який не створюватиме загрозу національному виробництву цього товару.

Зростання експорту товарів галузей, що задовольняють потреби внутрішнього споживання. Спрощення механізму митного оформлення та сплати відповідних податків сприяють поліпшенню фінансового стану підприємств-експортерів та державного бюджету, як передумови створення сприятливого демографічного клімату.

Зростання експорту товарів, в яких існує потреба внутрішнього споживання. Це явище є таким, що здійснює негативний вплив на демографічні процеси. У випадку укладання картельної угоди, фірми-експортери можуть отримувати надприбутки всередині країни внаслідок обмеження обсягу продукції, призначеної для внутрішнього споживання, і додатковий зиск за рахунок реалізації товарів за кордоном. Такі дії можуть бути поціновані як демографічний саботаж.

Зростання обсягу транзитних перевезень. У випадку безпеки транспортованих товарів для населення та національної свідомості країни, таке явище є безумовно позитивним, але лише за умов мінімізації корупційних дій на митниці, зокрема при оформленні транзитних вантажів та укладанні транзитних угод, щодо обсягів перевезень та прозорості сплати податків [1]. При здійсненні митної політики, не слід поспішати встановлювати дуже високе транзитне мито, щоб не знищити потенційних бюджетних партнерів.

У цьому випадку, позитивний демографічний ефект отримується за умови двох вже зазначених чинників, а також за рахунок запобігання контрабанди, прискіпливого митного контролю та „паралельної” нелегальної міграції.

Література:

1. Яковенко Р. В. Демографічні процеси як об'єкт митно-тарифного регулювання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=2503>.

2. Яковенко Р. В. Митно-тарифне регулювання як фактор впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби. – 2006. – № 3 (31). – С. 10–14.

3. Поручник А. М. Національні інтереси України в контексті євроінтеграційного вибору / А. М. Поручник // Моделі та стратегії євроінтеграції України : економічний і правовий аспекти : Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 30 травня 2006 р. – К. : УАЗТ, 2006. – 332 с.

4. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко. – К. : Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. – 140 с.